

Bölünmüş Batı, Sağlam Durmalı

Büyükelçi (E) Selim Yenel
İcra Komitesi Başkanı
Global İlişkiler Forumu

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump göreve geleli bir aydan biraz fazla oldu ama daha şimdiden dünya gündemine hükmetmeye başladı. Ancak bu hakimiyet, temelde yaptığı açıklamalar ve onlarca yıllık ABD dış politikasını nasıl altüst ettiğinin yanı sıra bürokrasiyi kendi düşüncelerine uyacak şekilde parçalama çabalarına ilişkin haberlerle ilgili. Müttefikler şaşkın, rakipler memnun ve kimse herhangi bir tahminde bulunamıyor.

Peki, mevcut durumdan dolayı endişelenmeli miyiz? Şu ana kadar şahit olduklarımız, arkası henüz gelmeyen açıklamalardan ibaret. Trump'ın ilk açıklamaları Grönland, Panama ve Kanada hakkındaydı. Şu ana kadar gördüğümüz tek değişiklik, Danimarka'nın Grönland'da güvenliği arttırması ve Panama'nın Çin'den uzaklaşması oldu. Filistinlileri Gazze'den çıkarma gibi uçuk bir fikrin, Trump daha fazla kan akmasına hazır olmadığı sürece gerçekleşme şansı yok. Trump, ABD askerlerini kullanmak istemiyor ve Hamas orada olduğu sürece onları kim çıkaracak? Ne Ürdün ne de Mısır bunu yapmaya istekli, üstelik bunu gerçekleştirecek araçlara da sahip değiller. İsrail ise Gazze'yi yok etmeye devam etmek istemeyecektir zira Netanyahu'nun öncelikli kaygısı İran'la nasıl başa çıkacağı.

Trump'ın açıklamalarının tek somut etkisi Ukrayna'nın geleceği ile ilgili oldu. Rusya Devlet Başkanı Putin, ABD seçimlerinin sonuçlarını beklemek için savaşı uzattı. Kamala Harris başkan olsaydı, ABD'nin Ukrayna'ya desteği devam edecek ve Putin saldırganlığını sürdürme konusunda iki kez düşünmek zorunda kalacaktı. Ancak Putin'in sabrı meyvesini verdi.

Başkan Trump, Vaşington'un bu çatışmaya bakış açısını tamamen değiştirdi. Ortaya konan net gerçeklere rağmen Trump, savaşı başlatanın Ukrayna olduğunu iddia ediyor. Dışişleri Bakanı Marco Rubio, Ulusal Güvenlik Danışmanı Mike Waltz ve Özel Temsilci Büyükelçi Steve Witkoff ile birlikte Suudi Arabistan'da Rus mevkidaşı Sergei Lavrov ile bir araya geldi. Üçü de tecrübeli bir dışişleri bakanı karşısında acemiydi ve bu durum, ABD temsilcilerinin Rusya'nın söylemlerini papağan gibi tekrarlamasıyla hemen belli oldu. Bu çerçevede, ABD'nin, Rusya'yı saldırgan olarak niteleyen bir Birleşmiş Milletler

(BM) kararına karşı oy kullanmasına tanık olmak ise gerçekten inanılmazdı. Sanki Trump, Amerika'yı değil de Rusya'yı yeniden büyük yapıyor (making Russia great again).

Bu durumun olumlu bir tarafı, Avrupa Birliği (AB) için son bir uyanış çağrısı olmasıdır. AB, uzun süre ABD çıkarlarının geçirdiği değişimi kavrayamadı. Trump'ın yaptığı şey bunu en uç noktaya taşımak olsa da aslında yıllardır altta kaynayan belirli bir mantığı ortaya koymaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Vaşington, çıkarlarına uygun olarak, Birleşmiş Milletler başta olmak üzere bir dizi çok taraflı kuruluş aracılığıyla kurallara dayalı bir uluslararası sistem inşa etti. İki kutuplu dönemde Batı'nın lideri olarak ABD, bu kuralları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmayı başardı. Sovyetler Birliği belirli eylemleri engellese bile, ABD Vietnam'da veya Orta Doğu'da birçok müttefik bulabildi.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından ABD, çıkarlarına uygun olduğu sürece bu kurallara uymaya devam etti. Ancak, zamanla üye sayısı artan bu uluslararası örgütlerden bazılarının ABD çıkarlarına aykırı hareket ettiği pek çok örnek yaşandı. Dünya Ticaret Örgütü ve İnsan Hakları Konseyi'nin Vaşington aleyhine aldığı bazı kararlar buna örnektir. ABD, bu kuruluşlardan ya çekildi ya da karar almalarını engelledi veya aidat ödemeyi durdurdu. İster Cumhuriyetçi ister Demokrat yönetimler olsun, hepsi zaman içinde kurallara dayalı düzenle sorunlar yaşadı ve hatta Birleşmiş Milletler'e aidat ödemekte dahi uzun süre tereddüt ettiler. Bu düzenin raf ömrü yavaş yavaş sona eriyordu. Son on yılda, uluslararası örgütler diplomatik çözümler üretmekte başarısız olunca sert gücün nasıl geri dönüş yaptığına tanık olduk. BM başarısız oldukça G7, G20 ya da BRICS gibi başka gruplar kuruldu ancak bunların da etkisi sınırlı oldu. Azerbaycan, Ermenistan ile Karabağ konusundaki anlaşmazlığını çözmek için 30 yıl boyunca Minsk sürecini bekledi. Sonunda Bakü, meseleyi halletmek için askeri yöntemlere başvurmak zorunda kaldı. Yakın zamanda Sudan'da ya da Ruanda ve Kongo arasında gördüğümüz gibi özellikle Afrika'da çatışmalar arttı. Peki, bu çatışmaları durduran var mı?

Çin güçlendikçe, Başkan Barack Obama'dan beri ABD de ilgisini Pasifik'e yöneltmeye başladı. Ancak küresel bir güç olarak, Avrupa ve diğer bölgelerle de ilgilenmek zorundaydı. Rusya - Ukrayna savaşı ve İsrail ile İran'ın vekilleri arasındaki çatışmalar, Vaşington'un Çin'e odaklanmasını engelledi. Dolayısıyla bu iki ihtilafın hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulması ABD'nin çıkarına olacaktı. Klasik yöntemleri tercih eden Başkan Joe Biden, bu zorlukların üstesinden gelmek için ittifakları kullanmayı denedi fakat bir netice alamadı. Trump ise Rusya'yı bir tehdit olarak görmüyor ve Filistinlileri umursamıyor. Trump, hızlı sonuç elde etmek için pragmatik davranmayı tercih eden ve ittifaklar kurmakla zaman kaybetmek istemeyen bir kişiliğe sahip.

Trump 2.0'ın henüz başındayız ve pek çok şey onun açıklamalarının devamını getirip getirmeyeceğine bağlı olacak. Henüz paniğe kapılmaya gerek yok. Bununla birlikte Batı, uluslararası kurallara uymayı tercih edenler ile bunları umursamayanlar arasında bölünmüş durumda. Umursamayanlar, aynı zamanda kendi iç işlerinde de kuralları hiçe sayan bir şekilde hareket ediyor. AB ve özellikle de ABD, artık insan hakları konularında herhangi bir girişimde bulunmuyor. Dolayısıyla gördüğümüz durum, gücün hak haline geldiği dünya çapında bir parçalanmadır. Aşırı sağ partilerin bazı üye ülkelerde zemin kazanması nedeniyle AB'nin kendisi de giderek bölünüyor. Birlik'in kendi içinde tutunup tutunamayacağı, geleceği açısından belirleyici bir faktör olacaktır. Bu vahim koşullar altında AB'nin genişlemesi de pek olası görünmüyor.

NATO'nun geleceği de tartışmalı hale gelmektedir. Trump'ın NATO'dan çekilip çekilmeyeceği değil, ancak bir üye Rusya tarafından saldırıya uğrarsa 5. maddeyi yürürlüğe sokup sokmayacağı tartışılmakta, mevcut en büyük endişe de bu öngörülemezlik olmaktadır. Bu arada Çin de Tayvan konusunda ne yapacağını düşünürken ABD'nin her adımını dikkatle değerlendirmektedir.

ABD, Rusya ve Çin ile birlikte hareket etmeksizin tek başına yol almaya devam ederse, Avrupa Birliği'nin bu yeni sınamalara karşı durabilecek güçlü bir lider etrafında birleşmesi gerekecek. Bölünmüş de olsa Batı'nın artık sağlam bir duruş sergileme zamanı gelmiştir. Ülkemizin de nerede duracağı, geleceği açısından belirleyici olacaktır.